

مدل پارادایمی ازدواج به موقع در سبک زندگی اسلامی

احمد عباسی دره بیدی*

طیبه زارعی**

چکیده

این مطالعه با هدف کشف عوامل و شرایط ازدواج به موقع و ارائه الگوی داده بنیاد آن صورت گرفته است. روش پژوهش کیفی و رویکرد مورد استفاده نظریه زمینه‌ای به عنوان یکی از روش‌های اصلی پژوهش کیفی است. اطلاعات از طریق مصاحبه‌های عمیق و نیمه ساختاریافته با نخبگان، استادان و فعالان فرهنگی آشنا با شرایط و امور ازدواج جوانان جمع‌آوری و در سه سطح کدگذاری باز، محوری و گزینشی تحلیل شدند. کدگذاری مفاهیم حاصل از مصاحبه با شرکت‌کنندگان باعث شکل‌گیری ۲۲۵ مفهوم اولیه، ۱۱۸ مفهوم محوری و ۱۷ مضمون اصلی و ارائه الگوی پارادایمی ازدواج به موقع شد. الگوی به دست آمده از پژوهش شامل شرایط علی (اصلاح قوانین، جایگاه و ضرورت ازدواج و ارزش‌های اسلامی)، شرایط زمینه‌ای (آگاهی و فرهنگ، مسئولیت‌پذیری، شرایط و زیرساخت‌ها، همراهی و هماهنگی)، راهبردها (اقدامات فرهنگی، اقدامات اقتصادی و حمایت و رفع موانع) و پیامدها (فردی، خانوادگی و اجتماعی) است که با توجه به آنها می‌توان با فراهم‌سازی شرایط ازدواج به موقع، زمینه و بسترهای شکل‌گیری خانواده، تداوم و رشد نسلی سالم و متعالی را فراهم کرد.

کلیدواژه‌ها: ازدواج به موقع، مدل پارادایمی، نخبگان، سبک زندگی، نظریه داده بنیاد.

10.22034/JL.2024.464355.1694

شناسه دیجیتال (DOI):

* کارشناس ارشد مشاوره مدرسه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک؛ دبیر دبیرستان‌های شهرستان نجف آباد، اصفهان، ایران.
a.abbasi.d2020@gmail.com

** استادیار گروه معارف، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران. (نویسنده مسئول)

Tayebeh.zareie@iau.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۲۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۱۰

مقدمه

ازدواج مقدمه تشکیل خانواده است و بر این اساس می‌توان گفت هر جامعه بر پایه ازدواج بنا شده است. ازدواج از رسوم مهم معمول در تمام جوامع است که نقش مهمی در آماده‌سازی افراد برای ورود به دوران مسئولیت‌پذیری و تشکیل خانواده و به تبع آن گسترش نسل دارد (نیکخواه و همکاران، ۱۳۹۶). از نگاه دین اسلام نیز امر مقدسی است که مطابق با ذات و فطرت انسان و عامل بقای نسل و پایداری خانواده و جامعه (طیب‌نیا و همکاران، ۱۴۰۲) و از عناصر مهم در سبک زندگی اسلامی بر اساس الگوهای رفتاری با رویکرد دینی و توجه به الگوی مطلوب با توجه به شرایط خاص و جزئیات زندگی روزمره است (فعالی، ۱۳۹۶: ۲۲۹).

نوع نگاه و باور انسان‌ها به ازدواج و تشکیل خانواده، اجتماع، زندگی و آینده انسان و جهان، رویکرد و هدف انسان‌ها از کنار هم بودن و زندگی اجتماعی متفاوت (عباسی دره‌بیدی و زارعی، ۱۴۰۲) و تحت تأثیر تحولات جامعه و سبک زندگی افراد، یعنی مجموعه رفتارها برای ایجاد توازن میان شخصیت ذهنی و زیستن در محیط عینی و انسانی، است (مهدوی‌کنی، ۱۴۰۰) و به همین دلیل با تحولات اجتماعی و پیشرفت‌های مختلف دنیای معاصر و با تغییر سبک زندگی، نگرش و زمان و تمایل به ازدواج نیز دچار تغییر و دگرگونی شده است. در جوامع امروزی و مدرن شکل و فرم ازدواج تغییر یافته و در سال‌های اخیر دنیا شاهد تغییر در الگوهای ازدواج، بی‌رغبتی جوانان به تشکیل خانواده، تأخیر در ازدواج (جونز، ۲۰۰۴)، افزایش مجرد قطعی (حضرتی و نوری، ۱۳۹۹)، تغییر نگاه و نگرش به ازدواج (ولوبی و دورکین، ۲۰۱۰) و به تعبیری، سخت شدن ازدواج و تأخیر در انجام آن تحت تأثیر عوامل خانوادگی، فرهنگی، تفاوت دیدگاه، وضعیت اقتصادی و اجتماعی و تحول شرایط جامعه (احمدی، ۱۳۸۹: ۲) شده است. این در حالی است که در آموزه‌های دینی ازدواج و تشکیل خانواده، به خصوص در زمان مناسب، بسیار مهم و یکی از وعده‌های رونق زندگی (نور: ۳۲ و ۳۳) دانسته شده است.

بر اساس آمارهای سازمان ثبت احوال، افزایش نرخ مجرد در میان جوانان و تغییرات ازدواج، تشکیل و تداوم خانواده همراه با تغییر در الگوی ازدواج از عوامل اصلی تغییرات اجتماعی و فرهنگی هستند و با کاهش و تأخیر ازدواج و افزایش آمار طلاق، جامعه با فروپاشی خانواده و در نهایت نوعی افراطی‌گری روبه‌رو خواهد شد (آزادارمکی، ۱۳۸۶: ۹۹).

تغییرات مربوط به ازدواج، تشکیل خانواده و تداوم زندگی خانوادگی را می‌توان بر اساس دو رویکرد ساختارگرایی و تحولات ارزشی و نگرشی تبیین کرد. بر اساس رویکرد ساختارگرایی،

1. Jones, G.W.

2. Willoughby, B.; Dworkin, J. D.

گذار جوامع از سنتی به مدرن همراه با تأثیرات صنعتی شدن و مدرنیسم باعث تغییر ساختار خانواده و ازدواج شده است که باید ریشه این تحولات را در مظاهر نوگرایی، یعنی رشد شهرنشینی و صنعتی شدن و سیستم‌های پیشرفته ارتباطات و حمل و نقل جست (فروتن، ۱۳۹۷، ۱۲). به این ترتیب این تغییرات به سهم خود باعث دگرگونی در نگرش‌ها، ارزش‌ها، انتظارات و خواسته‌ها می‌شوند (حبیب‌پور گتایی و غفاری، ۱۳۹۰: ۱۳) و در نتیجه فردمحوری جایگزین خانواده‌محوری می‌شود و با ترجیح خانواده هسته‌ای به تغییر و بهبود موقعیت زنان، افزایش تحصیلات عمومی و ازدواج‌هایی با انتخاب آزاد تشویق می‌کند (محمودیان، ۱۳۸۳). بر این اساس، شیوه انتخاب همسر، نگرش به ازدواج، نگاه زن و مرد به یکدیگر که از تحولات ارزشی هستند (تورنتون، ۱۹۹۵) شرایط ازدواج را تغییر می‌دهند و در مواردی سخت می‌کنند، در حالی که یکی از وظایف خانواده در سبک زندگی، امور مربوط به مسائل جنسی، ازدواج به موقع و رفتارهای مشروع جنسی و پرهیز از رفتارهای نامشروع (کاویانی، ۱۳۹۸) است.

جامعه ایران، که در حال گذار از سنت به مدرنیته و تجربه ارزش‌ها و فناوری‌های جدید است، در امور اجتماعی و بسیاری از ارزش‌ها، از جمله تشکیل خانواده و ازدواج، دچار تغییر و دگرگونی شده است. نتایج پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهند که اهمیت ندادن به ازدواج و در اولویت نبودن آن، تغییر نگرش به ازدواج، تغییر شکل ازدواج، طولانی شدن دوران مجردی، مجرد قطعی، ازدواج سفید و شکل‌گیری روابط جنسی خارج از ازدواج (رسولی، ۱۴۰۰؛ حسینی و همکاران، ۱۳۹۷؛ آقاسی و فلاح، ۱۳۹۴) نمایانگر تمایل پایین به ازدواج و در مواردی دور شدن از آن هستند. مشکلات ازدواج و تشکیل خانواده که گاه با سخت‌گیری‌های بی‌مورد، آداب و رسوم اشتباه و گاه نامناسب مشکلات زیادی را پیش روی ازدواج زنان و مردان قرار داده است، باعث کاهش نرخ ازدواج و بالا رفتن سن تأهل و افزایش تعداد مجردها شده است. بیشتر مردان مجرد و زنانی که در سن بالا هستند و ازدواج نکرده‌اند درگیر استرس، مشکلات سلامتی و اختلالات عصبی هستند (حیدری و همکاران، ۱۳۸۳: ۸۷). تأخیر در ازدواج باعث اختلال در کارکرد خانواده و بروز انواع نابسامانی‌های فردی و اجتماعی در جامعه می‌شود (نیکخواه و همکاران، ۱۳۹۶)، به همین دلیل لازم است در مورد این پدیده چاره‌اندیشی شود، به این معنا که با چاره‌اندیشی و شناسایی علل و عوامل مؤثر در آسان شدن و انجام ازدواج به موقع، شرایط بهبود یابد.

ازدواج به موقع به این معنا است که ابتدا فاصله و شکاف سن بلوغ و قانونی افراد تا زمان ازدواج کاهش یابد و همچنین دختران و پسران، بعد از بلوغ همه جانبه (جسمی، روحی و روانی،

عاطفی و اجتماعی و...) و هنگامی که شرایط ازدواج را دارند بتوانند مانند گذشته به موقع ازدواج کنند و تشکیل خانواده دهند. در نگاه دینی، به ازدواج درآوردن فرزندان بعد از بلوغ و ازدواج به موقع از وظایف والدین است و تأخیر در آن مردود شمرده شده است (مجلسی، ۱۴۰۳: ۲۲۳/۱۶). از نظر اجتماعی و آسیب شناسی نیز اندیشمندان بر ازدواج به موقع تأکید کرده اند. با وجود این، تغییرات ازدواج مانند بالا رفتن سن ازدواج، فاصله زمان عقد تا ازدواج، تغییرات اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی و مشاهدات نشان دهنده آن است که شرایط ازدواج و تشکیل خانواده برای جوانان تغییر کرده و به عبارتی، سخت تر و با تأخیر روبه رو شده است؛ به همین دلیل ضرورت آگاهی از شرایط، زمینه ها، علل و عوامل، راهبردها و راهکارهای ازدواج به موقع به شدت احساس می شود. بر همین اساس، آگاهی از این علل و عوامل و کشف زمینه ها و عوامل ازدواج به موقع همراه پیامدهای آن سبب ضرورت انجام این تحقیق است. بنابراین مسئله اصلی پژوهش حاضر این است: علل، عوامل، زمینه ها و راهبردها و پیامدهای مهم ازدواج به موقع و الگوی پارادایمی آن چیست؟

(۱) پیشینه پژوهش

ازدواج و عوامل مرتبط با آن از موضوعات مهم زندگی و مورد توجه و علاقه پژوهشگران رشته های مختلف هستند که تحقیقات متعددی درباره آنها انجام شده است. از آنجا که بررسی همه آنها ممکن نیست، در ادامه سعی شده است برخی از موارد مهم که ارتباط بیشتری با موضوع پژوهش حاضر دارند، معرفی شوند:

- طیب نیا و همکاران (۱۴۰۲) با بررسی گونه شناسی کیفی نگرش دانشجویان مجرد به ازدواج به این نتیجه رسیدند که نگرش دانشجویان به ازدواج در دو چارچوب ساختاری و ایده ای قرار دارد و شرایط گذار جامعه ایران باعث نگرش های مختلف و متعارض به ازدواج شده است. سیاست گذاری های تقویت نگرش کارکردگرایانه و اقناع نگرش عقلانیت محور با ایجاد زمینه های مناسب پیشنهاد شده است.
- گنجی و همکاران (۱۴۰۰) با بررسی و گونه شناسی دختران ازدواج نکرده ایلامی، بر اساس دلایل مجرد ماندن، به این نتیجه رسیدند که وضعیت دختران ازدواج نکرده ایلامی را در هشت گونه «دختران گرفتار در پنجره نگرشی بسته»، «دختران مجرد کمال گرا»، «دختران مجرد مبادله نگر»، «دختران مجرد استقلال طلب»، «انگ خوردگان»، «دختران مجرد سردرگم»، «دختران مجرد سرخورده» و «تعویق ازدواج تا تحقق اهداف» دسته بندی کرد. پژوهشگران تغییرات فرهنگی و اقتصادی را در محقق شدن و سهولت ازدواج پیشنهاد می دهند.

- حضرتی و نوری (۱۳۹۹) با مطالعه نگرش به ازدواج بر اساس دیدگاه مذهبی دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز به این نتیجه رسیدند که میان سطوح مختلف تحصیلی و همچنین جنسیت با نگرش به ازدواج و جهت‌گیری مذهبی افراد تفاوت معنادار وجود دارد.
- درخش و همکاران (۱۳۹۸) با تدوین الگوی موفق ازدواج به این نتیجه رسیدند که همسرگزینی آگاهانه شرط علی است، شرایط میانجی در پنج سطح فردی، زوجی، والدینی، خانوادگی، فرهنگی و اجتماعی قرار دارند، راهبردهای حل تعارضات دو سطح زوجی و خانوادگی دارند و پیامد الگوی موفق ازدواج، رضایت از زندگی است.
- فروتن (۱۳۹۷) با بررسی رویکردهای اجتماعی به ازدواج در ایران به این نتیجه رسید که براساس داده‌های پیمایش در شهرها و نقاط مختلف ایران، بیشترین تمایل برای ازدواج را دختران ۲۱ تا ۲۴ سال و پسران ۲۵ تا ۲۷ سال دارند. تحصیلات اولویت اول و ازدواج اولویت دوم زندگی زنان است و حدود نیمی از افراد به ازدواج درون‌گروهی نگاه مثبت دارند. نگاه مردان به الگوی ازدواج‌های متوالی یا تعدد زوجات به‌طور چشمگیری مثبت‌تر از زنان است. این الگوها تحت تأثیر متغیرهای جمعیت‌شناختی سن، جنس، محل سکونت، وضعیت تأهل، تحصیلات، دینداری و نگرش جنسیتی قرار دارد.
- رضایی (۱۳۹۷) در پژوهش خود که به بررسی موانع و راهکارهای ازدواج آسان از نگاه اسلام اختصاص دارد، به این نتیجه رسیده است که بی‌توجهی به کفویت، دیانت و اخلاق، میانجیگری نکردن، ازدواج نابهنگام و مشکلات مالی از موانع ازدواج آسان هستند. او برای حل این مشکلات راهکارهایی چون انفاق، ازدواج به‌موقع، جلوگیری از فساد و واسطه‌گری در ازدواج را پیشنهاد کرده است.
- صباغچی و همکاران (۱۳۹۶) با مطالعه عوامل تعیین‌کننده نگرش به ازدواج و تشکیل خانواده در بین زنان یزد به این نتیجه رسیدند که تفاوت نگرش زنان به ازدواج و خانواده بر اساس متغیرهای زمینه‌ای چندان چشمگیر نیست و متغیرهای فرهنگی و ارزشی، مانند فردگرایی، خودتحقق‌بخشی و سرمایه فرهنگی، اهمیت بیشتری در این زمینه دارند.
- فتحی و همکاران (۱۳۹۵) با بررسی و ارائه مدل ازدواج رضایتمند در فرهنگ ایرانی به این نتیجه رسیدند که همسرگزینی مناسب مبتنی بر شناخت شرط علی است و شرایط میانجی در ۴ سطح فردی، زوجی، والدینی، خانوادگی هستند. راهبردهای حل تعارضات در دو سطح زوجی و خانوادگی هستند و پیامد الگوی موفق ازدواج، رضایت زناشویی است که به بافت اجتماعی و فرهنگی جامعه بستگی دارد.

در پژوهش های خارجی نیز به ازدواج بهنگام یا دیرهنگام توجه شده است، برای مثال گاندوگدو و بولوت^۱ (۲۰۲۲) با بررسی اثرات مثبت و منفی ازدواج دیرهنگام به این نتیجه رسیده اند که در قرن ۲۱ تأخیر در ازدواج به خاطر کسب شغل و بهبود شرایط اقتصادی در میان جوانان پذیرفته شده است و معایب ازدواج دیرهنگام که بیشتر وابسته به سلامتی است، بسیار مهم تر از مزایای آن است؛ بنابراین توجه به ازدواج بهنگام ضروری است. همچنین اوزارسلان^۲ (۲۰۲۰) توجه به سن در ازدواج را یک ضرورت دانسته و معتقد است که بالا رفتن سن ازدواج تأثیر منفی بر سلامتی دارد. در مطالعه دیگری که ماهاراج و شانگاس^۳ (۲۰۲۰) درباره زنان تحصیل کرده افریقای جنوبی انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که زنانی با تحصیلات عالی سن بالاتری را برای ازدواج انتخاب می کنند تا بتوانند خود را از نظر مالی تثبیت کنند، مستقل شوند، مشاغل خود را بسازند و برخی دارایی ها را به دست آورند و استانداردهای زندگی خانواده هایشان را بهبود بخشند. زنان در این مطالعه بسیار مشتاق هستند و می خواهند با شریک هایی با ویژگی هایی مطابق با خودشان ازدواج کنند. بر این اساس، لازم است برای درک بهتر تأخیر در ازدواج و انجام ازدواج بهنگام، بر نگرش زنان جوان و تحصیل کرده تمرکز شود. دیگر پژوهش های مرتبط خارجی نیز تأخیر در ازدواج و بالا رفتن سن را نامناسب دانسته و به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر ازدواج بهنگام، با توجه به شرایط دینی، ملی و فرهنگی هر جامعه تأکید داشته اند.

همان طور که بررسی پژوهش ها و پیشینه نشان می دهد، اگرچه تاکنون تحقیقات متعدد و مختلف پدیده ازدواج، نگرش به آن، تغییرات جمعیتی، فرهنگی و اجتماعی و مسائل مربوط به آن را بررسی کرده اند، پژوهشی که علل و عوامل و زمینه های ازدواج به موقع را از نگاه نخبگان، استادان دانشگاه و فرهیختگان بررسی کرده باشد مشاهده نشد؛ به همین دلیل پژوهش حاضر سعی دارد اطلاعاتی در این باره ارائه کند.

۲) روش پژوهش

پارادایم پژوهش حاضر تفسیری است و از آنجا که مناسب ترین رویکرد برای ورود به واقعیت در پارادایم تفسیری روش کیفی است (ایمان، ۱۳۹۱)، پژوهش حاضر با روش کیفی و با راهبرد نظریه داده بنیاد برای الگوسازی انجام شده است. در ادامه برای ارائه مدل نهایی از شیوه و ساختار مدل پارادایمی استراوس و کوربین، که روشی برای کشف جزئیات ظریف از مسائل و پدیده های

1. Gündoğdu, A.; Bulut, S.

2. Özarslan, Selim

3. Maharaj, P.; Shangase, T.

حساس مانند ارزش‌ها و هیجانات و فرایندهای ذهنی است، استفاده شده است؛ زیرا ادراک این مسائل با روش‌های متعارف پژوهشی تا حدی دشوار است (استراوس و کوربین، ۱۴۰۱: ۳۳). به باور کراسول (۱۳۹۱) و استراوس و کوربین (۱۴۰۱)، مصاحبه بهترین شیوه برای جمع‌آوری اطلاعات در نظریه زمینه‌ای است؛ به همین دلیل اطلاعات این پژوهش از این طریق جمع‌آوری شد. با توجه به اینکه هدف پژوهش ارائه الگوی ازدواج به موقع است، برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز از مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساخت یافته با تعدادی از نخبگان، استادان و بانوان فرهیخته شهر کرمانشاه استفاده شده است. معیار ورود به پژوهش داشتن مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر یا مدرک حوزوی معادل آن، آگاهی از شرایط ازدواج و موقعیت آن در میان جوانان، داشتن زمینه پژوهش و سابقه فعالیت در زمینه ازدواج جوانان و رضایت از شرکت در مصاحبه بود.

از گفت‌وگوهای نسبتاً عمیق و پرسش‌های باز پاسخ استفاده شد. برخی از سؤالات پژوهش چنین‌اند: «به نظر شما مهم‌ترین شرایط و عوامل لازم و اثرگذار برای آسان شدن و انجام ازدواج به موقع جوانان چیست؟ آیا شرایط فعلی ازدواج با شرایط جوانان برای تشکیل خانواده و تحقق اهداف آن همخوانی دارد؟ پیشنهادات و راهکارهای شما چیست؟ چه عواملی در این مداخله می‌کنند؟...». در نهایت، نظرات فرد مصاحبه‌شونده درباره پیامدهای ازدواج به موقع و آثار و تبعات آن هدایت شد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از کدگذاری پیشنهادی استراوس و کوربین (۱۴۰۱) استفاده شد. بر این اساس، کدگذاری در سه مرحله باز، محوری و انتخابی صورت گرفت. در فرایند کدگذاری باز، مفاهیم مهم و ابعادشان از میان گفت‌وگوها شناسایی (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۶: ۸۰) شدند. در مرحله کدگذاری محوری، مفاهیم پدیدار شده بر اساس شباهت و تطبیق مداوم دسته‌بندی شدند (سلدن، ۲۰۰۵: ۱۱۹) و در قالب طبقه‌بندی‌های یکسان قرار گرفتند. در نهایت در مرحله کدگذاری انتخابی، داده‌های سازماندهی شده در ابعاد محدودتر در جداول جداگانه قرار داده شدند (آلن، ۲۰۰۳: ۱۴).

اعتبار داده‌ها با تکنیک تأییدپذیری^۳ از طریق خودبازبینی پژوهشگران و اعتمادپذیری^۴ با هدایت دقیق جمع‌آوری اطلاعات و همسوسازی پژوهشگران^۵ انجام شد. همچنین

1. Selden, L.

2. Allan, G.

3. Credibility

4. Dependability

5. Investigator triangulation

مصاحبه‌ها در اختیار پژوهشگر دیگری قرار گرفتند و ایشان مقولات فرعی را از متن مصاحبه‌ها استخراج کرد. مقایسه مقولات استخراج شده نشان دهنده همسویی پژوهشگران بود.

الف) جامعه و نمونه آماری

در تحقیقات کیفی، معیار دقیقی برای تعیین تعداد حجم نمونه یا مشارکت‌کنندگان وجود ندارد، اما به اعتقاد هالووی و گالوین^۱ (۲۰۱۶) این تعداد بین ۴ تا ۴۰ نفر است. اطلاعات این پژوهش با نمونه‌گیری هدفمند و نظری از طریق انتخاب گلوله برفی جمع‌آوری شد. جامعه آماری پژوهش همه نخبگان، استادان و افراد فرهیخته‌ای بودند که ارتباط یا دغدغه‌شان در امور جوانان، به خصوص ازدواج، بیشتری به دیگران بود. این تحقیق در شهر کرمانشاه و در سال ۱۴۰۲ انجام شده است. با توجه به اصل اشباع نظری داده‌ها مبنی بر اینکه انجام مصاحبه‌های بیشتر کدهای مفهومی و اطلاعات جدیدی به دست نمی‌دهد (گیون،^۲ ۲۰۱۶) پانزده نفر انتخاب شدند. نمونه‌گیری به این شکل انجام شد که با یک نفر از افراد آگاه به موضوع و از استادان دانشگاه گفت‌وگو شد، سپس نفر نخست یک نفر دیگر را معرفی کرد و به همین ترتیب نمونه به شیوه گلوله برفی کامل شد. در طول انجام مصاحبه، ملاحظات اخلاقی نیز به این شکل مد نظر قرار گرفتند که شرکت‌کنندگان هر زمان تمایل داشتند می‌توانستند از فرایند تحقیق خارج شوند، زمان مصاحبه متناسب با فرصت و تحمل مصاحبه‌شونده بود، همکاری در تحقیق مشارکت‌کنندگان را در معرض هیچ‌گونه آسیب جسمی و روانی قرار نداد و در نهایت، اطلاعات آنان محرمانه و به صورت آمار جمعی ارائه شد (فرودی و حجازی، ۱۳۹۹: ۱۰۲).

۳) یافته‌های پژوهش

یافته‌های این پژوهش در دو عنوان یافته‌های توصیفی و جمعیت‌شناختی شامل اطلاعات مصاحبه‌شوندگان و نیز یافته‌های کیفی حاصل از کدگذاری اطلاعات به دست آمده ارائه می‌شود.

الف) یافته‌های توصیفی

در این قسمت از پژوهش اطلاعات جمعیت‌شناختی و توصیفی مشارکت‌کنندگان ارائه می‌شود.

1. Holloway, I.; Galvin, K.

2. Given, L. M

جدول ۱. اطلاعات توصیفی شرکت‌کنندگان پژوهش

ردیف	اطلاعات	گروه‌ها	تعداد	درصد
۱	سن	۲۵-۳۵	۳	۲۰٪
		۳۶-۴۵	۸	۵۳٪
		+۴۵	۴	۲۷٪
۲	جنس	مرد	۶	۴۰٪
		زن	۹	۶۰٪
۳	تحصیلات	متاهل	۵	۳۳٪
		مجرد	۱۰	۶۷٪
		دکتری	۷	۴۶٪
۴	شغل	کارشناس ارشد	۴	۲۷٪
		حوزوی سطح ۳ و بالاتر	۴	۲۷٪
		استاد دانشگاه	۱۰	۶۷٪
		حوزوی	۲	۱۳٪
		فعال فرهنگی و اجتماعی	۳	۲۰٪

مشارکت‌کنندگان پژوهش پانزده نفر از صاحب‌نظران، نخبگان و افراد آگاه به موضوع پژوهش بودند که حاضر به مشارکت بودند. ۶۷ درصد از مشارکت‌کنندگان متأهل و بیش از ۶۰ درصد از آنان بانوان بودند. سایر اطلاعات در جدول ۱ قابل مشاهده است.

ب) یافته‌های کیفی

پس از انجام مصاحبه‌ها با افراد مشارکت‌کننده، اطلاعات به دست آمده با توجه به هدف پژوهش تفکیک شدند که در ادامه در بخش‌های مختلف و جداول جداگانه ارائه می‌شوند.

شرایط علی: منظور شرایط و عواملی است که به صورت مستقیم در شکل‌گیری پدیده نقش دارند (استراوس و کوربین، ۱۴۰۱: ۱۵۳). با کدگذاری و بررسی اطلاعات حاصل از مصاحبه‌ها شرایط علی ازدواج به موقع در سه مضمون اصلی «اصلاح قوانین»، «جایگاه و ضرورت ازدواج» و «ارزش‌های اسلامی» جمع‌بندی شدند که همراه با مفاهیم فرعی در جدول شماره ۲ آمده است. در تبیین مفاهیم به دست آمده می‌توان گفت که اصلاح قوانین و مقررات مربوط به ازدواج و ارائه خدمات رایگان در کنار یادآوری اهمیت و جایگاه ازدواج در زندگی انسان، که یک ارزش اسلامی نیز محسوب می‌شود، از شرایط مهم و اثرگذار بر سهولت ازدواج و انجام آن در

وقت مناسب است که به یک فهم مشترک از ارزش و اهمیت ازدواج و جایگاه برخی قواعد و قوانین در آن نیاز دارد. از طرفی، برداشت‌ها از ازدواج به موقع در جامعه متفاوت است و وجه اشتراک همه آنها در رفع موانع و فراهم سازی زمینه‌ها است، برای مثال می‌توان به نظر یکی از پاسخگویان در این باره اشاره کرد:

مسئلاً تعریف ازدواج به موقع از فردی به فردی دیگر متفاوت است؛ زیرا هر فردی بر اساس شرایط اقتصادی، خانوادگی و اجتماعی خود برای ازدواج برنامه‌ریزی و اقدام می‌کند. تعریف ازدواج به موقع را عمدتاً خود شخص با توجه به وضعیت خانواده‌اش مشخص می‌کند. اما به طور کلی، منظور این است که در مسائل مالی و اجرایی ازدواج سخت‌گیری نشود و همه روند ازدواج با سهولت‌گیری و تلاش برای کم کردن موانع طی شود و افراد موثر در خانواده‌ها سنگ اندازی نکنند (پاسخگوی شماره ۱۵).

جدول ۲. شرایط علی ازدواج به موقع

مفاهیم	مضمون‌های اصلی	
شفافیت قوانین، همسویی قوانین با نیازها و شرایط، برقراری عدالت، اصلاح قوانین در حمایت از حقوق زنان، قوانین حمایت از خانواده	اصلاح قوانین	شرایط علی
هدفمندی قوانین، اعطای کمک و رایگان شدن هزینه‌های دولتی ازدواج، مشاوره قبل از ازدواج، کارگاه‌های مهارت‌اندوزی زوجین		
اعتبار ازدواج، مبارزه با فساد، پرهیز از روابط خارج از ازدواج، رسیدن به فهم مشترک، تبلیغ و ترویج آثار مثبت ازدواج	جایگاه و ضرورت ازدواج	
ضرورت ازدواج، کارکردهای ازدواج، الگوگیری ازدواج ائمه و بزرگان		
درک صحیح و دینی از ازدواج، سبک زندگی اسلامی، وجدان اخلاقی	ارزش‌های اسلامی	
ارزش‌های دینی مرتبط با ازدواج، ترویج معنویت و ارزش‌های دینی		

(منبع: یافته‌های پژوهش)

شرایط زمینه‌ای: شرایط زمینه‌ای مربوط به محیط کلان پدیده هستند و معمولاً در شرایط علی ریشه دارند (استراوس و کوربین، ۱۴۰۱: ۱۵۴). پس از بررسی مصاحبه‌ها و اطلاعات پژوهش، چهار مضمون اصلی «آگاهی و فرهنگ»، «مسئولیت‌پذیری»، «شرایط و زیرساخت‌ها» و «همراهی و هماهنگی» از جمله شرایط زمینه‌ای برای الگوی ازدواج به موقع دانسته شد که ذیل ۲۷ مفهوم کلی برساخت شده و در جدول شماره ۳ قابل مشاهده است.

در تبیین مضامین به دست آمده باید گفت که صرف توجه به ارزشمند و ارزشی بودن ازدواج و اصلاح قوانین به معنای فراهم سازی شرایط ازدواج به موقع نیست، بلکه تمام افراد جامعه باید درباره این امر احساس مسئولیت داشته باشند. مهم تر اینکه خانواده ها و جوانان احساس مسئولیت کنند و با همراهی و هماهنگی با یکدیگر برای تهیه شرایط و زیرساخت های ازدواج به موقع بکوشند.

از نظرات مهم پاسخگویان در این زمینه اشاره به یادآوری و آگاهی بخشی ارزش و جایگاه ازدواج در زندگی و تداوم نسل است که برای نمونه می توان به متن زیر اشاره کرد:

اگر جوانان و خانواده هایی که اهتمام زیادی به ازدواج فرزندان خود ندارند از ارزش و اهمیت ازدواج در تعالیم دینی و نقش آن در رواج و بهتر شدن زندگی اطلاع داشته باشند، به نظرم در ترغیب جوانان و کمک به آنان در برگزاری ازدواج به موقع و آسان شدن آن کمک می کنند (پاسخگوی شماره ۴).

جدول ۳. شرایط زمینه ای ازدواج به موقع

مفاهیم	مضمون های اصلی	شرایط زمینه ای
آگاهی بخشی، فرهنگ سازی، دین و علم گرایی در ازدواج	آگاهی و فرهنگ	
تبلیغات مفید، داشتن طرح و برنامه علمی، استقلال طلبی همراه ازدواج		
تهیه امکانات، خدانشناسی در ازدواج، جامعه مسئولیت پذیر،	مسئولیت پذیری	
مسئولیت پذیری جوانان، خانواده های مسئولیت پذیر		
تجهیز شغلی و مالی جوانان، حمایت از ازدواج ها، اعتبار و بودجه کافی، همکاری همه ارگان های ذی ربط	شرایط و زیرساخت ها	
فراهم سازی شرایط محیطی و اجتماعی ازدواج آسان، رفع موانع و مشکلات، سهولت تهیه و تأمین مسکن جوانان، تبلیغات صحیح		
ساده زیستی، سخت نگرفتن، همدلی و همراهی	همراهی و هماهنگی	
پرهیز از تجملات، کاهش توقعات، تقویت و افزایش مشارکت های خیران، خیرخواهی، استفاده از ظرفیت و پتانسیل مساجد		

(منبع: یافته های پژوهش)

شرایط مداخله‌گر: منظور شرایطی است که در پدیده مداخله می‌کنند و معمولاً باعث کاهش یا افزایش اثرات آن می‌شوند (محسنی تبریزی، ۱۳۹۵: ۱۴۸). نتایج مصاحبه درباره شرایط مداخله‌گر ازدواج به موقع در چهار مضمون اصلی شامل «امکانات جوانان»، «باور و نگرش»، «فضا و محیط جامعه» و «نگرش کلان ازدواج» ذیل ۲۵ مفهوم کلی شناسایی و برساخت شد که اطلاعات کامل آن در جدول ۴ قابل مشاهده است.

در تبیین شرایط مداخله‌گر و مضامین مربوط به آن باید گفت که وجود مسائل و مشکلات فراروی جوانان یا دسترسی آنان به ضروریات زندگی و امکانات اولیه، نگاه آنان به ازدواج، فضا و محیط جامعه و دیدن مسائل و مشکلات خانوادگی زوج‌ها در فامیل و اطراف ازدواج به موقع را به چالش کشیده است. از طرفی نیز فراهم‌سازی و اصلاح موارد گفته شده می‌تواند به سهولت ازدواج و بهتر شدن شرایط آن کمک کند. بیشتر پاسخگویان وضعیت و امکانات اقتصادی جوانان را باعث کاهش نرخ ازدواج و تأخیر آن و نیز حمایت خانواده، بزرگ‌ترها و حاکمیت را لازم می‌دانند. برای مثال، یکی از پاسخگویان چنین گفته است:

به نظر من، اگر بخواهند ازدواج آسان و به موقع صورت بگیرد، باید ابتدا وضعیت مالی و اقتصادی جوانان را با فراهم کردن شرایط استخدام و شغل آنان بهبود بخشند؛ زیرا عمده جوانان به خاطر شغل یا درآمد و همچنین مخارج زیاد تن به ازدواج نمی‌دهند و از آن به عنوان یک گول یا مرحله سخت در زندگی یاد می‌کنند که از مواجه شدن با آن ترس دارند (پاسخگوی شماره ۷).

جدول ۴. شرایط مداخله‌گر ازدواج به موقع

مفاهیم	مضمون‌های اصلی	شرایط مداخله‌گر
مسکن جوانان، اشتغال و بیکاری، طولانی بودن مدت تحصیل	امکانات جوانان	
منابع مالی و سرمایه، حمایت خانواده، حمایت بزرگ‌ترها		
نگاه و نگرش به ازدواج، فهم ذات و ماهیت ازدواج	باور و نگرش	
باور به رزاقیت خداوند، فهم و باور ازدواج آسان، گشایش نگرشی، توجه به اثرات برخی گناهان در زندگی، اثرات ازدواج		

نگاه جامعه، شرایط فرهنگی و اجتماعی جامعه، میاجی‌گری‌ها	فضا و محیط جامعه	شرایط مداخله‌گر
حمایت جامعه، شرایط اقتصادی جامعه، اطلاع‌رسانی، تبادلات کارساز		
ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی، اصالت دادن به خانواده و ارزش‌آفرینی آن		
قوانین و مقررات ازدواج، اصلاح انجام قوانین و مقررات ازدواج	نگرش کلان ازدواج	
نگرش کلان به ازدواج، نبود تعادل و هماهنگی بین حرف و عمل کارگزاران، تخصیص بخشی از بودجه کشور به تسهیلات ازدواج		

(منبع: یافته‌های پژوهش)

راهبردها: راهبردها در واقع اقداماتی مثبت یا منفی هستند که در برابر شرایط موجود پدید می‌آیند و مدیریت عالی پدیده را برعهده دارند (استراوس و کوربین، ۱۴۰۱: ۱۵۵). بر اساس نظر شرکت‌کنندگان در پژوهش، راهبردهای مختلفی برای ازدواج به موقع می‌توان لحاظ کرد که تحت عنوان سه مضمون اصلی «اقدامات فرهنگی»، «اقدامات اقتصادی» «حمایت و رفع موانع» با ۱۸ مفهوم کلی شناسایی و برساخت شد که در جدول ۵ قابل مشاهده است.

در تبیین مضامین به دست آمده برای راهبردهای ازدواج به موقع می‌توان گفت که عمده مسائل و مشکلات مربوط به تأخیر در ازدواج یا تن ندادن به آن، مسائل فرهنگی به صورت کلی (شامل مسائل فردی، خانوادگی، اجتماعی، روان‌شناختی و...) و مسائل اقتصادی هستند که باید موانع رفع و شرایط فراهم شوند. این امر نیازمند حمایت از سطوح پایین، مانند خانواده، تا سطوح بالاتر، مانند ورزات‌ها، دولت و حاکمیت، است. برنامه‌ریزی فرهنگی و اقتصادی از مفاهیم پرکاربرد در میان مشارکت‌کنندگان است که برای مثال به نظر یکی از آنان اشاره می‌شود:

به نظر من، اگر واقعاً می‌خواهند ازدواج آسان و به موقع انجام شود، باید ابتدا شرایط فرهنگی جامعه و در کنار آن شرایط اقتصادی بهبود پیدا کند و یک گفتمان‌سازی و فرهنگ‌سازی برای ازدواج با برگزاری برنامه‌های رسانه‌ای برقرار شود. به موازات آن نیز مسائل و موانع اقتصادی مد نظر قرار گیرد، برای مثال شغل، مسکن، درآمد و نیازهای اقتصادی خانواده‌ها و جوانان از اولویت‌های دولت و حاکمیت باشد تا زمینه برای ازدواج مهیا شود (پاسخگوی شماره ۹).

جدول ۵. راهبردهای ازدواج به موقع

مفاهیم	مضمون های اصلی	
مشارکت همگانی، گفتمان سازی فرهنگی، اعتباربخشی ازدواج آسان و بهنگام	اقدامات فرهنگی	راهبردها
برنامه ریزی فرهنگی، هدفمندی اقدامات، تشویق جوانان، کارگاه آموزشی رایگان		
تهیه و معرفی الگوی ازدواج آسان، استفاده از رسانه ها		
برنامه ریزی اقتصادی، افزایش درآمد جوانان	اقدامات اقتصادی	
مدیریت منابع مربوط، بسیج منابع		
اعطای وام بدون بهره یا بلاعوض		
رفع موانع و مشکلات، مشارکت همگانی و حرکات جهادی	حمایت و رفع موانع	
حمایت همه جانبه جوانان، تقویت مبانی		

(منبع: یافته های پژوهش)

آثار و پیامدها: منظور از پیامدها همان نتایج و اثراتی هستند که با اجرا شدن راهبردها حاصل می شوند و برای آنکه پیامدها واقعاً نتیجه دلخواه پدیده باشند، لازم است راهبردها به خوبی انتخاب و اجرا شوند (استراوس و کوربین، ۱۴۰۱). پس از کدگذاری پیامدهای ازدواج به موقع، سه مضمون اصلی با عناوین «فردی»، «خانوادگی» و «اجتماعی» همراه با ۲۶ مفهوم کلی شکل گرفت که در جدول ۶ قابل مشاهده است.

بهبود شرایط ازدواج و تحقق آن در زمان لازم موجب افزایش سلامت فردی (روحي و جسمی)، تداوم نسل و دودمان خانوادگی و سلامت اجتماعی می شود. این امر به صورت مستقیم و غیرمستقیم با پیشرفت و توسعه جامعه در ارتباط است و از این راه می توان به رشد و تعالی فرد و جامعه یاری رساند.

در تبیین موارد نام برده می توان گفت که ازدواج سنگ زیربنای تشکیل خانواده است که اگر به خوبی و به موقع انجام شود نسل ها در خانواده و جامعه از سلامت روحی و روانی بیشتر برخوردار خواهند بود و برای رشد و پیشرفت خود، خانواده و جامعه بهتر عمل خواهند کرد. بیشتر پاسخگویان ازدواج آسان را باعث حفظ آرامش و سلامتی در ابعاد مختلف دانسته اند که برای نمونه به یک مورد از مصاحبه ها در این باره اشاره می شود:

اگر ازدواج آسان و به موقع صورت بگیرد، یعنی بدون دغدغه برای شروع و ادامه دادن باشد، مسلماً در خانواده‌ها آرامش بیشتری حاکم خواهد شد و آرامش خانواده یعنی فراهم شدن زمینه مناسب برای انجام سایر کارکردها و رشد و تعالی خانواده که خود از عوامل مهم جلوگیری از فساد در سطوح بالاتر و بهره‌مندی بهتر از استعداد و توانایی‌ها است (پاسخگوی شماره ۳)

جدول ۶. آثار و پیامدهای ازدواج به موقع

مفاهیم	مضمون‌های اصلی	
کاهش سن ازدواج، احساس ارزشمندی، افزایش تمرکز فرد، ارتقای توانمندی	فردی	آثار و پیامدها
آرامش روانی، سلامت جسمی و روحی، تکامل شخصیت		
شادی، رضایت از زندگی، هویت‌یابی صحیح، تأمین صحیح و بهنگام نیازهای جنسی		
خانواده‌دوستی، تداوم نسل، افزایش محبت خانوادگی	خانوادگی	
حفظ کانون خانواده و دودمان، تکریم خانواده، تولید نسل، افزایش جمعیت		
کاهش فساد، رشد اخلاقی جامعه، بهبود سبک زندگی، افزایش صلح و دوستی	اجتماعی	
پیشرفت، امنیت و آرامش اجتماعی، افزایش سرمایه اجتماعی، رضایت اجتماعی		

(منبع: یافته‌های پژوهش)

در این قسمت از پژوهش، الگوی پارادایمی ازدواج به موقع که نشانگر روند پژوهش و شکل‌گیری مضامین اصلی شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و نتایج آن است، ارائه می‌شود:

شکل ۱. مدل نهایی پژوهش

نتیجه

هدف پژوهش حاضر بررسی عوامل و شرایط مؤثر شکل گیری و تحقق ازدواج به موقع و ارائه مدل پارادایمی آن در سبک زندگی اسلامی بود که بررسی و تحلیل اطلاعات به دست آمده از مصاحبه با مشارکت کنندگان پژوهش در مجموع باعث شکل گیری ۲۲۵ مفهوم اولیه، ۱۱۸ مفهوم محوری و ۱۷ مضمون اصلی در ۵ عنوان کلی شرایط علی، زمینه ای، مداخله گر، راهبردها و پیامدها شد. در نهایت مدل پارادایمی پژوهش با مقوله هسته ازدواج به موقع بر ساخت شد. مضامین اصلی شرایط علی شامل «اصلاح قوانین»، «جایگاه و ضرورت ازدواج» و «ارزش های اسلامی»؛ شرایط زمینه ای شامل «آگاهی و فرهنگ»، «مسئولیت پذیری»، «شرایط و زیرساخت ها» و «همراهی و هماهنگی»؛ شرایط مداخله ای شامل «امکانات جوانان»، «باور و نگرش»، «فضا و محیط جامعه» و «نگرش کلان ازدواج»؛ راهبردها شامل «اقدامات فرهنگی»، «اقدامات اقتصادی» و «حمایت و رفع موانع» است که تحقق شرایط مذکور و انجام اقدامات لازم از طریق راهبردهای نام برده باعث پدید آمدن نتایج و پیامدها با مقوله های اصلی «فردی»، «خانوادگی» و «اجتماعی» می شود. هسته اصلی پژوهش، یعنی ازدواج به موقع، بیانگر این است که ازدواج به موقع فقط به معنای افزایش کمی ازدواج ها، ازدواج در سن کم یا سهولت صرف در ازدواج نیست، بلکه به این معنا است که باید به همه جوانب کمی و کیفی ازدواج توجه شود. در واقع فقط به زمینه تحقق آن به صورت ساده، آسان و بهنگام توجه نشود، بلکه

تداوم و گسترش آن نیز به صورت همه جانبه و فراگیر مد نظر قرار گیرد و همگان در انجام، تحقق و پایداری آن بکوشند.

در تبیین یافته‌های به دست آمده و مدل پژوهش می‌توان گفت که تحقق ازدواج به موقع و رسیدن جوانان به آرامش، تشکیل خانواده و تداوم نسل، سلامت فردی، خانوادگی و اجتماعی برگرفته از آن یک نیاز و حق اصلی برای نوع بشر است که می‌تواند به موفقیت‌های زندگی آنان، تسهیل روابط اجتماعی و بودن در کنار دیگر افراد جامعه و حتی دیگران یاری برساند؛ بنابراین می‌توان از طریق این امر بسترسازی تدریجی برای بهبود سایر شرایط را فراهم کرد. در این مسیر می‌توان الگوی کاربردی بر ساخت شده در این پژوهش را مورد توجه قرار داد و از آثار جسمی، روانی، اجتماعی و فرهنگی و به صورت کلی پیامدهای دنیوی و اخروی آن بهره‌مند شد.

یافته‌های پژوهش حاضر را می‌توان با نتایج تحقیقات طیب نیا و همکاران (۱۴۰۲)، حضرتی و نوری (۱۳۹۹)، فروتن (۱۳۹۷) مبنی بر تغییر و اصلاح نگرش و باور به ازدواج و فراهم سازی شرایط و امکانات ازدواج جوانان، گنجی و همکاران (۱۴۰۰) مبنی بر اثرگذاری شرایط جامعه و خانواده، تربیت و کمال‌گرایی زنان، درخش و همکاران (۱۳۹۸) و صباغچی و همکاران (۱۳۹۶) مبنی بر تأثیر شرایط خانوادگی، فرهنگی و اجتماعی بر ازدواج و همسرگزینی همسو دانست. بدون شک آنچه در ازدواج به موقع مهم است، اصلاح نگرش‌های افراد و فراهم بودن شرایط اجتماعی و اقتصادی است که می‌تواند جوانان را به ازدواج در زمان مناسب و بهنگام و با شرایط مناسب ترغیب کند. از دیگر نتایج پژوهش، وجود مسائل و مشکلات اقتصادی و مالی جوانان بود که مانعی برای ازدواج آنان و موجب سخت شدن شرایط ازدواج است و در پژوهش رضایی (۱۳۹۷) به آن اشاره شده است.

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر آن است که گفت‌وگوها فقط با متخصصان، نخبگان و استادان دانشگاه انجام شده و اگرچه اطلاعات به دست آمده از تجارب و دانش آنان در اختیار پژوهشگر قرار گرفته، دستیابی به اطلاعاتی کامل‌تر نیازمند مصاحبه با گروه‌های مختلف، از جمله جوانان و خانواده‌ها، است. همچنین کمبود اطلاعات کمی از میزان منابع مالی و مادی برای اقدام به ازدواج و سنجش میزان اثرگذاری این موارد در سهولت یا سختی ازدواج از دیگر محدودیت‌های این پژوهش است.

با وجود این، تلاش برای تحقق ازدواج به موقع و آسان و دستیابی جوانان و افراد در سن ازدواج به این حق نیازمند اقدامات اساسی و برنامه‌ریزی در سطوح مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و بررسی همه جانبه این پدیده است تا بر اساس بهره‌مندی از دستورات

دینی و منابع علمی بتوان ضمن احاطه کامل بر موضوع، از طریق به کارگیری راهبردهای صحیح - که در این پژوهش نیز به برخی از آنان اشاره شد - به نتایج مطلوب رسید.

بر اساس نتایج پژوهش، پیشنهادات زیر ارائه می شوند:

- تهیه برنامه ها و تولیدات رسانه های در مورد شیوه های برگزاری ازدواج به موقع و آسان؛
 - فراهم سازی ازدواج دانشجویان و حمایت از دانشجویان برای اقدام به این عمل؛
 - بررسی نقش فرهیختگان و متولیان امور فرهنگی در فراهم سازی شرایط و زمینه های ازدواج به موقع؛
 - معرفی و گسترش شیوه های متنوع و مقبول ساده برای برگزاری مراسم ازدواج از آشنایی تا جشن عروسی؛
 - مطالعه و بررسی شرایط و عوامل مهم در ازدواج به موقع از طریق دیگر روش های پژوهش، به خصوص روش های ترکیبی و در میان جامعه آماری متفاوت؛
 - برگزاری دوره ها، سخنرانی ها، سمینارهای رایگان و دعوت از مشاوران و آگاهان از موضوع برای کمک به جوانان و اصلاح نگرش آنان به ازدواج.
- تقدیر و تشکر: نویسندگان بر خود لازم می دانند از زحمات و همکاری های همه مشارکت کنندگان که در انجام این تحقیق محققان رایاری رساندند و همکاری داشتند، کمال تشکر و قدردانی را داشته باشند.

کتابنامه

قرآن کریم.

۱. آزادارمکی، تقی (۱۳۸۶)، جامعه‌شناسی خانواده، تهران: سمت.
۲. آقاسی، محمد؛ فلاح‌مین‌باشی، فاطمه (۱۳۹۴)، «نگرش جوانان ایرانی به ازدواج، انتخاب همسر و تشکیل خانواده»، پژوهش‌نامه زنان، شماره ۶، ۱، ص ۲۱-۱.
۳. احمدی، امیدعلی (۱۳۸۹)، تنگنا و تأخیر در ایران، تهران: راهدان.
۴. استراوس، آنسلم؛ کوربین، جولیت (۱۴۰۱)، مبانی پژوهش کیفی فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای، ترجمه ابراهیم افشار، تهران: نی، چاپ دهم.
۵. ایمان، محمدتقی (۱۳۹۱)، روش‌شناسی تحقیقات کیفی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۶. حبیب‌پورگتابی، کرم؛ غفاری، غلامرضا (۱۳۹۰)، «علل افزایش سن ازدواج دختران»، زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، شماره ۹ (پیاپی ۳۲)، ص ۳۴-۷.
۷. حسینی، ناهید؛ سیدمیرزایی، سیدمحمد؛ ساروخانی، باقر (۱۳۹۷)، «واکاوی دلالت‌های معنایی ازدواج نزد جوانان (مطالعه موردی جوانان مجرد ساکن شهر تهران، سال ۱۳۹۶)»، زن در توسعه و سیاست، شماره ۱۶ (۲)، ص ۲۴۳-۲۷۰.
۸. حضرتی، سجاد؛ نوری، راضیه (۱۳۹۹)، «بررسی نگرش به ازدواج بر اساس نگرش‌های مذهبی در دانشجویان دختر و پسر»، پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، ۵ (۵۳)، ص ۳۹-۴۷.
۹. حیدری، محمود؛ مظاهری، محمدعلی؛ پوراعتماد، حمیدرضا (۱۳۸۳)، «ساخت و هنجاریابی پرسشنامه رغبت‌سنج ازدواج، نسخه دانشجویی (پرساد)»، مجله روان‌شناسی، شماره ۸ (۳)، ص ۲۵-۲۶۱.
۱۰. دانایی‌فرد، حسن؛ امامی، سید مجتبی (۱۳۸۶)، «استراتژی‌های پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه‌پردازی داده‌بنیاد»، اندیشه مدیریت، شماره ۱، ص ۶۹-۹۸.
۱۱. درخش، علی؛ خالد، اصلانی؛ کرایبی، امین (۱۳۹۸)، «تدوین الگوی ازدواج موفق: یک پژوهش کیفی»، پژوهش‌نامه زنان، شماره ۱۰ (۱)، ص ۷۳-۹۷.
۱۲. رسولی، الهام (۱۴۰۰)، «نگرش جوانان درباره ازدواج سفید»، ماهنامه آفاق علوم انسانی، شماره ۵ (۱۵)، ص ۵۱-۷۰.
۱۳. رضایی، فاطمه (۱۳۹۷)، «بررسی موانع و راهکارهای ازدواج آسان از منظر اسلام»، پژوهش‌های اسلامی جنسیت و خانواده، شماره ۱ (۱)، ص ۳۵-۴۹.
۱۴. صباغچی، مرجان؛ عسکری‌ندوشن، عباس؛ ترابی، فاطمه (۱۳۹۶)، «عوامل تعیین‌کننده نگرش به ازدواج و تشکیل خانواده در شهر یزد»، مطالعات جمعیتی، شماره ۳ (۱)، ص ۱۳۱-۱۶۲.
۱۵. طیب‌نیا، محمد صالح؛ کاردوانی، راحله؛ یراقی، سعیده (۱۴۰۲)، «گونه‌شناسی کیفی نگرش به ازدواج در میان دانشجویان مجرد دانشگاه‌های اصفهان»، جامعه‌شناسی کاربردی، شماره ۳۴ (۲)، ص ۱۰۲-۱۲۲.
۱۶. عباسی‌دره‌بیدی، احمد؛ زارعی، طیبه (۱۴۰۲)، «آموزه‌های نماز و تعالی خانواده اسلامی (مطالعه کیفی)»، فرهنگ‌تریبیتی زنان و خانواده، شماره ۱۸ (۶۵)، ص ۲۴۹-۲۶۸.

۱۷. فتحی، الهام؛ اسمعیلی، معصومه؛ فرحبخش، کیومرث؛ دانش پور، منیژه (۱۳۹۵)، «ارائه مدل ازدواج رضایتمند در فرهنگ ایرانی: مطالعه نظریه داده بنیاد»، پژوهش در سلامت روان شناختی، شماره ۱۰ (۱۰)، ص ۱۰-۲۶.

۱۸. فروتن، یعقوب (۱۳۹۷)، «رویکرد اجتماعی به الگوهای ازدواج در ایران»، نامه انجمن جمعیت شناسی ایران، شماره ۱۳ (۲۶)، ص ۹-۳۶.

۱۹. فرودی، مریم؛ حجازی، رضوان (۱۳۹۹)، «ارائه الگوی مفهومی مدیریت سود مبتنی بر روش نظریه داده بنیاد چندوجهی»، پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، شماره ۱۲ (۴۸)، ص ۹۵-۱۲۰.

۲۰. فعالی، محمدتقی (۱۳۹۶)، مبانی سبک زندگی اسلامی، تهران: مؤسسه فرهنگی هنری دین و معنویت آل یاسین.

۲۱. کاویانی، محمد (۱۳۹۸)، سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

۲۲. کراسول، جان دلیو (۱۳۹۱)، روش و طرح تحقیق کیفی، انتخاب از میان پنج رویکرد، ترجمه مجتبی براری، اشکان الهیاری و طهمورث حسنقلی پور، تهران: نگاه دانش.

۲۳. گنجی، محمد؛ پیری، حسن؛ واحدیان، مرتضی (۱۴۰۰)، «گونه شناسی دختران ازدواج نکرده ایلامی برحسب دلایل تجرد»، مطالعات زنان و خانواده، شماره ۹ (۱)، ص ۱۸۹-۲۱۲.

۲۴. مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳)، بحار الأنوار، بیروت: مؤسسه الوفاء.

۲۵. محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۹۵)، روش تحقیق کیفی در مکاتبات تفسیری، تهران: اطلاعات.

۲۶. محمودیان، حسین (۱۳۸۳)، «سن ازدواج در حال افزایش: بررسی عوامل پشتیبان»، نامه علوم اجتماعی، شماره ۱۱ (۴)، ص ۲۷-۵۴.

۲۷. مهدوی کنی، محمدسعید (۱۴۰۰)، دین و سبک زندگی، تهران: دانشگاه امام صادق علیه السلام، چاپ ششم.

۲۸. نیکخواه، هدایت الله؛ فانی، مریم؛ اصغرپور ماسوله، احمدرضا (۱۳۹۶)، «سنجش نگرش دانشجویان به ازدواج و عوامل مؤثر بر آن»، جامعه شناسی کاربردی، شماره ۲۸ (۳)، ص ۹۹-۱۲۲.

29. Allan, G. (2003), "A critique of using grounded theory as a research method", *Electronic Journal of Business Research Methods*, vol. 2 (1), pp. 1-10.

30. Given, L. M. (2016), 100 questions (and answers) about qualitative research, SAGE Publications.

31. Gündoğdu, A.; Bulut, S. (2022), "The Positive and Negative Effects of Late Marriage", *Open Journal of Depression*, vol. 11, pp. 63-71.

32. Holloway, I.; Galvin, K. (2016), *Qualitative research in nursing and healthcare*, New York City: John Wiley & Son.

33. Jones, G. w. (2004), "Not 'when to marry' but 'whether to marry': The changing context of marriage decisions in East and Southeast Asia", *Untying the knot: Ideal and reality in Asian marriage*, pp. 3-58.

34. Maharaj, P.; Shangase, T. (2020), "Reasons for Delaying Marriage: Attitudes of Young, Educated Women in South Africa", *Journal of Comparative Family Studies*, vol. 51 (1), pp. 3-17.

35. Özarslan, Selim (2020), "Evlilik Yaşı ve İçerdiği Sorunlar", *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, vol. 14, pp. 249-259.

36. Selden, L. (2005), "On grounded theory –with some malice", *Journal of Documentation*, vol. 61 (1), pp. 114–129.
37. Thornton, A. (1995), "Attitudes, values, and norms related to nonmarital fertility", In Report to Congress on out-of-wedlock childbearing, Washington, DC: US Government Printing Office.
38. Willoughby, B.; Dworkin, J. D. (2009), "The Relationships Between Emerging Adults Expressed Desire to Marry and Frequency of Participation in Risk Behaviors", *Youth & Society*, vol. 40, pp. 426–450.
- 39.

النموذج النمذجي للزواج في الوقت المناسب في نمط الحياة الإسلامي.

احمد عباسى دره بيدى^١

طبيبه زارعى^٢

المستخلص

تهدف هذه الدراسة إلى التعرف على عوامل وشروط الزواج في التوقيت المناسب وتقديم نموذج البيانات الذي قام عليه. إن طريقة هذا البحث هي البحث النوعي والمنهج المستخدم يعتمد على نظرية التي تركز على أنها إحدى الطرق الرئيسية للبحث النوعي. تم الحصول على المعلومات من خلال مقابلات معمقة وشبه منظمة مع نخب واساتذة وناشطين ثقافيين مطلعين على شروط وأمور زواج الشباب. و تم تحليل البيانات على ثلاثة مستويات من الترميز المفتوح والمركزي والانتقائي. وأدى ترميز المفاهيم الناتجة عن المقابلات مع المشاركين إلى تكوين 225 مفهوم أساسي و118 مفهوم مركزي وأخيراً 17 موضوعاً رئيسياً وتقديم النموذج النمذجي للزواج في الوقت المناسب. ويتضمن النمط الذي تم الحصول عليه في البحث على الظروف السببية (تعديل الشرائع، مكانة الزواج وضرورته، والقيم الإسلامية)، الظروف الأساسية (الوعي والثقافة، المسؤولية، الظروف والبنى التحتية، الرفقة والتنسيق)، الاستراتيجيات (التدابير الثقافية، التدابير الاقتصادية والدعم وإزالة العقبات) والعواقب (الفردية والأسرية والاجتماعية) من خلال توفير شروط الزواج في الوقت المناسب لهم ويمكن تزويدهم بخلفية وأسس تكوين الأسرة، واستمرار ونمو جيل سليم وممتاز.

الكلمات المفتاحية: الزواج في الوقت المناسب، النموذج النمذجي، النخب، نمط الحياة، النظرية المبنية على البيانات.

١ - ماجيستري في الاستشارة التعليمية، جامعة آزاد الإسلامية، وحدة أراك، معلّم في الثانوية بنجف آباد، إصفهان، إيران
٢ - الأستاذة المشاورة في قسم المعارف الإسلامية، جامعة آزاد الإسلامية، وحدة كرمانشاه، كرمانشاه، إيران (الكاتبة المسؤولة)

Paradigmatic Model of Timely Marriage in the Islamic Lifestyle

Ahmad Abbasi Dara Bidy¹

Tayyaba Zarei²

Abstract

This study aims to identify the factors and conditions influencing timely marriage and to present a grounded model derived from these findings. Using a qualitative research method, the study employs grounded theory as one of the primary approaches in qualitative research. Data were collected through in-depth, semi-structured interviews with experts, educators, and cultural activists familiar with youth marriage, and analyzed across three levels: open, axial, and selective coding. Coding of concepts derived from the interviews led to the identification of 225 initial concepts, 118 axial concepts, and ultimately, 17 main themes, contributing to the development of a paradigmatic model of timely marriage. The model constructed in this research includes causal conditions (amendment of laws, the significance and necessity of marriage, and Islamic values), contextual conditions (awareness and culture, responsibility, available conditions, infrastructure, companionship, and coordination), strategies (cultural initiatives, economic measures, support mechanisms, and removal of obstacles), and consequences (individual, family, and social outcomes). This model suggests that by establishing the conditions for timely marriage, the necessary groundwork for family formation and the continuity and growth of a healthy, thriving generation can be achieved.

Keywords: timely marriage, paradigm model, elites, lifestyle, grounded theory

1. MSc in School Counseling, Islamic Azad University, Arak Branch; High School Teacher in Najafabad County, Isfahan, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Islamic Studies, Islamic Azad University, Kermanshah Branch, Kermanshah, Iran. (Corresponding Author)